

более ярко проявляются в сценах, где Майлз и Франсин взаимодействуют друг с другом. Посредством анализа диалогов, это исследование демонстрирует, как Р. Руссо улавливает существующую напряженность между успехом, созданным своими силами, и унаследованными преимуществами, и помещает индивидуальные истории в современную социальную структуру, в которой до сих пор существует огромное социально-экономическое неравенство. В аспекте дискурсивной практики исследование прослеживает интертекстуальные аллюзии на нарративы американской мечты, что позволяет выявить, как Р. Руссо взаимодействует с доминирующими тропами успеха. Как отмечает М. Сэмпсон, «*Эмпайр Фоллз*» – это роман об американском образе жизни, о том, как капитализм и стремление к личному успеху могут проникнуть во все сферы жизни: в вашу семью, в вашу религию, в ваше представление о себе, в саму вашу человечность [3] (Перевод наш. – Н. П.), подчеркивая главную идею романа, заключающуюся в изображении жизни среднестатистического американца. Анализ социальной практики контекстуализирует роман в социально-экономических условиях начала XXI века, в частности, в условиях постиндустриального упадка Новой Англии и рецессии начала 2000-х годов.

Данное исследование подтверждает значимость романа Р. Руссо «*Эмпайр Фоллз*» для анализа дискурса предпринимателя в современной американской литературе. Сопоставление персонажей Майлза Роби и Франсин Уайтинг выявляет контрастные дискурсивные стратегии репрезентации двух разных типов успеха. Применение трёхмерной модели Н. Фэркло демонстрирует методологическую эффективность критического дискурс-анализа для изучения литературной репрезентации предпринимательской идентичности. Эта работа показывает, как художественная литература участвует в идеологическом формировании представлений об экономической мобильности в американской культуре начала XXI века.

Библиографический список

1. Йоргенсен, М. В. Дискурс-анализ. Теория и метод / М. В. Йоргенсен, Л. Дж. Филлипс // Пер. с англ. – 2-е изд., испр. – Х.: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2008. – 352 с.
2. Андриенко, А. А. Лингвокультурные особенности оценочных предикатов концепта «Успех» в русском и американском варианте английского языка / А. А. Андриенко // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2016. – № 12-4 (66). – С. 69–72.
3. Sampson, M. Review: Empire Falls, by Richard Russo / M. Sampson // Free Range Reading. – 2011. [Электронный ресурс]. – URL: <https://freerangereading.blogspot.com/2011/07/review-empire-falls-by-richard-russo.html> (дата обращения: 30. 07. 2025).

Поўх Ірына Васільеўна

канд. філал. навук, дацэнт (Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт
імя А. С. Пушкіна, г. Брэст, Беларусь)
iryna_powkh@tut.by

КАЛЕКТЫЎНАЯ ПАМЯЦЬ ЯК СРОДАК ЗАХАВАННЯ ЭТНІЧНАЙ САМАБЫТНАСЦІ Ў ЗБОРНІКУ ВЕРШАЎ «Я АФРЫКАНЕЦ» УЭЙНА ВІСЭРА

Ключавыя словы: афрыканская літаратура; калектыўная памяць; Уэйн Вісэра.

Повх Ирина Васильевна

канд. филол. наук, доцент (Брестский государственный университет
им. А. С. Пушкина, г. Брест, Беларусь)
iryna_powkh@tut.by

КОЛЛЕКТИВНАЯ ПАМЯТЬ КАК СРЕДСТВО СОХРАНЕНИЯ ЭТНИЧЕСКОЙ САМОБЫТНОСТИ В СБОРНИКЕ СТИХОТВОРЕНИЙ «Я АФРЫКАНЕЦ» УЭЙНА ВИСЕРА

В статье изучается феномен коллективной памяти как хранилища культурных традиций этноса в сборнике стихотворений У. Висера «Я – африканец».

Ключевые слова: африканская литература; коллективная память; Уэйн Висер.

Зварот да катэгорыі гісторыка-міфічнага мінулага як чынніка, які вызначае ўласцівасці цяперашняга часу і з'яўляецца яго неад'емнай часткай, абумоўлівае цікавасць даследчыкаў да канцэпцыі калектыўнай (сацыяльнай, гістарычнай) памяці як цэнтральнага складніка сацыяльнай групы, сацыяльнай ідэнтычнасці і сацыяльнага сэнсу. Культура, заснаваная на калектыўнай памяці, запавольвае рух часу, яго пераход з цяперашняга ў мінулае, падкрэсліваючы адны падзеі і сціраючы іншыя. Калектыўная памяць увасабляецца ў агульных практыках і тэхналогіях, шляхах перадачы культурнай спадчыны, ствараючы і захоўваючы пачуццё прыналежнасці да той ці іншай супольнасці. У сваю чаргу, калектыўная аснова памяці складаецца з успамінаў вялікай колькасці асоб, кола якіх бесперапынна пашыраецца сучаснымі інфармацыйнымі сродкамі і ахоплівае новыя платформы, тэхнікі, традыцыі і звычкі [1].

Уэйн Вісер (Wayne Visser) – сучасны афрыканскі паэт, прэзаік, сацыёлаг, прафесійны прамоўца і мастак-аматар, аўтар паэтычных зборнікаў «Я афрыканец», «Ікарус», «Лісце жаданняў», «Лаві дзень» і інш. Уэйн Вісер нарадзіўся ў Зімбабве, большую частку жыцця правёў у Паўднёвай Афрыцы і Вялікабрытаніі. Захапленне Афрыкай, яе прыродай і культурай – лейтматыў зборніка вершаў «Я афрыканец» (2008). Назва зборніка адсылае чытача да прамовы паўднёваафрыканскага палітыка, другога дэмакратычнага прэзідэнта Паўднёвай Афрыкі Таба Мбекі (Thabo Mbeki) ад імя Афрыканскага нацыянальнага кангрэса з нагоды новай Канстытуцыі (Кэйптаўн, 1996) і адлюстроўвае пачуццё гонару, абумоўленае прыналежнасцю да аднаго з найстаражытнейшых народаў свету, з багатай гісторыяй і гераічным мінулым. Афрыка Уэйна Вісера – гэта не толькі тэрыторыя, населеная прадстаўнікамі пэўнай расы, але найперш усталяваны лад жыцця і ўнікальная культурная спадчына. Сваёй творчасцю паэт ілюструе, як традыцыйная культура – матэрыяльная і нематэрыяльная – даносіць да нашчадкаў досвед папярэдніх пакаленняў, аднаўляе і перастварае гістарычныя падзеі і вобразы гістарычных асоб, захаваныя ў калектыўнай памяці – адным з найважнейшых носьбітаў этнічнай і нацыянальнай ідэнтычнасці.

У заходняй гуманітарыстыцы распрацаваны шэраг класіфікацый калектыўнай памяці: экспліцытная і імпліцытная, калектыўна-эпіздычная і калектыўна-семантычная, і інш. Экспліцытная калектыўная памяць функцыянуе на ўзроўні афіцыйнага свядомага ўшанавання падзей і асоб мінулага. Схільнасць свайго народа да агульнага святкавання перамогі (*Africa celebrates her triumphs* [2, с. 1]) і жалобы па ахвярах трагічных падзей (*Africa mourns for her victims* [2, с. 1]) У. Ві-

сэр падкрэслівае ўжо ў тытульным вершы, якім пачынаецца зборнік. Эмацыйна насычаная апісанні геаграфічных аб'ектаў з багатай гісторыяй адлюстроўваюць аўтарскае стаўленне да падзей мінулага і спрыяюць іх ярчэйшай візуалізацыі. Так, пяцісотгадовая гісторыя паўднёваафрыканскага вострава Робен Айлэнд (*Robben Island*), сімвала нязломнай барацьбы і супраціву, малюецца эпітэтамі з ярка выражанай адмоўнай канатацыяй (*fiery rain, raging winds, angry thunder, selfish pride*). Старажытнае каралеўства Мапунгубвэй (*Mapungubwe*), вядомае як «страчаны горад золата (*Lost City of Gold*)», апісваецца лексэмамі з канатацыяй дабрабыту, заможнасці і раскошы (*Place of Gold, treasures, fortunes, riches, gilded king, golden rhino*) і ўсхвалення (*extol, star-kissed, praises, proclaim, lofty, top honours, great tree, fruits sublime*).

Імпліцытная калектыўная памяць складаецца з наратыўных схем, стэрэатыпаў, тыповых структур, альбо светапоглядаў, якія не ствараюць пэўных ведаў, але перадаюцца з пакалення ў пакаленне, прадвызначаючы стаўленне індывідаў да новых сітуацый і рэакцыю на іх. Сярод тыповых светапоглядных адметнасцяў афрыканскай традыцыйнай культуры У. Вісэр вызначае пашану да найстарэйшых прадстаўнікоў супольнасці (*Africa honours her elders* [2, с. 1]), яе адзінства і згуртаванасць (*people greet me as family // And teach me the meaning of community* [2, с. 2]), ашчаднае стаўленне да старажытнай мудрасці (*nurtures an ancient wisdom* [2, с. 3]). Дыяпазон сродкаў перадачы фальклорных наратываў, згаданых у зборніку, даволі шырокі – ад аповедаў ля вогнішча (*the stories of Africa echo round the fire* [2, с. 2]) да паданняў пра астравы з некранутай прыродай (*island tales // Of untamed wilds and virgin sand* [2, с. 11]), гандляроў і выгнаннікаў.

Аб'екты калектыўна-эпізадычнай (альбо аўтабіяграфічнай) памяці маюць непасрэднае дачыненне да катэгорый часу і калектыўнай ідэнтычнасці (нярэдка, але не заўжды, як шанаванне). Адным з асноўных сродкаў фарміравання калектыўнай ідэнтычнасці ў афрыканскай культуры выступае матыў барацьбы за вызваленне, увасоблены ў шматлікіх лексэмах семантычных палёў «змаганне» (*quest to be free, battleground, everlasting strife, breaking out of rusty chains, rebellious years, tempestuous times, clashing adult siblings* і пад.) і «зняволенне» (*slaves, jailors, condemned, men in cages, imprisoned, inmates*). У сваю чаргу, калектыўна-семантычная памяць стварае культурныя веды, надаючы асаблівую ўвагу іх тэмпаральнаму чынніку. У шэрагу вершаў зборніка «Я афрыканец» сцверджанне велічы афрыканскага народа грунтуецца на яго старажытнасці, асноватворнай ролі Афрыкі як вытокаў чалавецтва. Канцэпцыя «прападзімы» ўвасабляецца ў архаічных тапонімах (*Gondwana, Pangaea, Mapungubwe*), перыфразах (*birthplace of all humankind, dark space that light left behind* [2, с. 4], *first nation state* [2, с. 14]), персаніфікацыі (калі б камяні маглі гаварыць, яны б распавялі пра мінулыя эпохі, геалагічныя працэсы і першага чалавека, пра рабаўладальніцтва і каралёў; надмагіллі былога каралеўства Мапунгубвэй і па сённяшні дзень распаўсюджваюць пра страчаныя і назапашаныя скарбы).

Калектыўная памяць мае доўгатэрміновы характар, ахоплівае шэраг тэмпаральных роўніц і вызначае ўплыў першасных сацыяльных утварэнняў на наступныя праз гады, дзесяцігоддзі, стагоддзі і нават тысячагоддзі, не толькі на працягу жыцця індывідаў, але і з пакалення ў пакаленне [3]. Адзначаная з'ява ўвасабляецца ў метафары шляху, які праходзіць чалавек сцежкамі сваіх прод-

каў і сам, у сваю чаргу, пакладае для нашчадкаў (*My feet walk in its pathways // And I become the footprints of history* [2, с. 2]), а таксама словамі і словазлучэннямі з канатацыйнай павязі тэмпаральных роўніц мінулага і сучаснасці (*let now your ancient tale be told, tell us still, we can trace, to this day, across space and time*). Станоўчы ўплыў гістарычнага досведу на будучыню нацыі падкрэсліваецца таксама эмацыйна афарбаванымі эпітэтамі са станоўчай канатацыйнай (*hope's rising years, great land, hope-filled space, dawning days*). У вершы «Страчаны горад золата» (*Lost City of Gold*) дыялог пакаленняў ствараецца ўжываннем займеннікаў першай асобы множнага ліку (*tell us, let us sing, we proclaim*) як галасоў сучаснікаў, звернутых да выбітнага сімвала старажытнай культуры продкаў. Эфект дыялагізму ў адзначаным вершы падкрэсліваюць таксама анафарычныя паўторы звароткаў у першым радку кожнай строфы, дзеясловы загаднага ладу (*rise once more, see it's true*) і займеннікі другой асобы (*you, your*) як маркер адрасата.

Сацыяльныя групы вырацоўваюць уласны вобраз на аснове пэўных падзей, падчас якіх узніклі, і ўвасабляюць сваю сувязь з калектыўным мінулым у абрадавых урачыстасцях, а таксама ў штодзённым жыцці. Спалучэнне сучасных падзей і ўспамінаў з мінулага выступае злучальным элементом сацыяльнай групы і асновай яе сімвалізму [4]. Так, у вершы «Страчаны горад золата» сімвалам устойлівасці і разнастайнасці афрыканскай культуры становіцца магутнае дрэва з моцнымі каранямі, дзівоснымі плодамі і галінамі, што ахопліваюць увесь дыяпазон прасторы і часу. Адной з праяў непарыўнай унутранай сувязі сацыяльнага сэнсу і памяці становіцца пераасэнсаванне культурных знакаў і сімвалаў, захаваных у калектыўнай памяці, пад уплывам штодзённага досведу прадстаўнікоў сацыяльнай групы. Такія мнеманічныя сімвалы бесперапынна ўплываюць у побытавую дзейнасць, у сціслай форме перадаючы ўнутраную інфармацыю групы і ствараючы тым самым яе ўнікальны дыскурс. Адпаведна, здольнасць чалавека інтэрпрэтаваць і выкарыстоўваць гэтыя сімвалы аўтаматычна далучае яго да той ці іншай сацыяльнай супольнасці.

Такім чынам, у вершах зборніка «Я афрыканец» Уэйн Вісэр сцвярджае значнасць мінулага для станаўлення калектыўнай ідэнтычнасці, фарміраванне якой складае асноўную функцыю культурнай памяці. Прааналізаваныя прыклады сведчаць, што культурная памяць мае непасрэднае дачыненне да сучаснасці, якая абумоўлівае інтэрпрэтацыю мінулага. Як сцвярджае шведскі археолаг Карнэліус Холтарф (*Cornelius Holtorf*), культурная памяць не з'яўляецца максімальна дакладным і праўдзівым сведчаннем мінулага і не забяспечвае пераёмнасць культур – яна асэнсоўвае мінулае ў культурным кантэксце цяперашняга моманту [5].

Бібліяграфічны спіс

1. Parikka, J. Planetary Memories: After Extinction, the Imagined Future / J. Parikka // The Extinction; ed. R. Grusin. – Minneapolis; London: University of Minnesota Press, 2018. – P. 27–49.
2. Visser, W. I Am An African / W. Visser. – Cambridge: Kaleidoscope Futures, 2016. – 145 p.
3. Erll, A. The Hidden Power of Implicit Collective Memory / A. Erll // Memory, Mind & Media. – 2022. – Vol. 1. – P. 1–17.
4. Ricoeur, P. Time and Narrative / P. Ricoeur. – Chicago: The University of Chicago Press, 1984. – 349 p.
5. Holtorf, C. J. The life-histories of megaliths in Mecklenburg-Vorpommern (Germany) / C. J. Holtorf // World Archaeology. – 1998. – Vol. 30. – P. 23–38.